

EKONOMICKÁ STRUKTURA LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ – RŮZNÉ SMĚRY VÝVOJE

Ing. Jiří Matějček, CSc.

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Úvod

Vše je v pohybu. A jak říká jedno přísloví, že „kdo jen chvíli stál, už stojí opodál“ platí i v lesním hospodářství. Řada významných trendů a změn v systému obhospodařování lesů staví lesníky před nové problémy, ale současně se jim otevírají i nové šance. Bude jenom na nich, jak se s novými výzvami vypořádají, jak na ně dokáží rychle zareagovat, a zda-li jejich konání bude efektivní.

Příspěvek je zaměřen do oblasti lesnické ekonomiky, která reprezentuje sociální vědu, jež se zabývá komplexními otázkami v oblasti lesa a lesního hospodářství, hlavně těmi o přírodní produkci, vlastnictví lesa, konkurenci při jeho využívání, dynamice zdrojů a času. Moderní pojetí ekonomiky se nově intenzivněji orientuje jak podle chování a preferencí lidí, tak podle institucionálního uspořádání. Navíc se ekonomika stále více orientuje na biologické procesy.

V současné době ekonomika lesního hospodářství v drtivé většině stále stojí jen na příjmech z jediného výrobku, kterým je surové dříví. U většiny lesních podniků tyto příjmy představují 80 - 100% z celkových příjmů. S ohledem na rostoucí vnější vlivy s bezprostředními dopady do podnikové ekonomiky (omezování hospodaření z důvodu ochrany přírody, kolísání cen surového dříví, nárůst nákladů, růst požadavků společnosti na les aj.) je pro lesní hospodářství, a tedy i lesní podniky, existenčně nezbytně nutné hledat konkrétní, nová, praktická opatření pro udržení své ekonomické životaschopnosti.

Po analýze současných lesopolitických trendů v evropském prostoru, jehož jsme nedílnou součástí, můžeme konstatovat, že nové směry a principy jsou již naformulovány (rezoluce panevropského procesu na ochranu evropských lesů, Akční plán EU pro lesnictví apod.) a v podobě národních lesnických programů jsou implementovány různou měrou do národních lesnických politik a následně i do konkrétních opatření.

Mezi základní dlouhodobé směry v lesním hospodářství, o nichž se hovoří na nejrozličnějších úrovních, můžeme zařadit:

- a. Trvale udržitelné hospodaření v lesích (TUHL) s trendem k přírodě blízkému hospodaření
- b. Ekonomickou životaschopnost a dlouhodobou konkurenceschopnost lesních podniků, neboť bez ziskového lesního hospodářství nelze zajistit ani trvale udržitelné hospodaření v lesích
- c. Rozvoj venkova založený na využití lesního potenciálu
- d. Inovace

V následující části bude popsán jak širší mezinárodní ekonomický rámec, tak bližší zaměření na oblasti, do kterých je zapotřebí investovat nejen peníze, čas, úsilí, ale také informace, znalosti a vyšší míru koordinace než tomu bylo dosud.

Hlavní pozornost bude v příspěvku věnována problematice a souvislostem tržního uplatnění lesnických výrobků a služeb, které zatím nepřispívají ke tvorbě příjmů lesních podniků, neboť jsou zatím bezplatné.

Trendy

Následující přehled všech významných trendů můžeme zároveň pokládat za směry, které budou v příštích letech vytvářet rámec, a které budou v různé intenzitě a s různou úspěšností řešeny na národní úrovni. Tyto směry budou zároveň představovat priority, které jim přiřadí národní lesnická politika při realizaci vytipovaných opatření v rámci implementace národních lesnických programů.

Celosvětové trendy

Megatrendy

Pod pojmem „megatrendy“ si můžeme představit externí hnací síly nacházející se mimo lesnictví, ale které však na odvětví lesního hospodářství mají konkrétní dopady. Z oblasti ekonomické a sociální bychom mohli uvést např. vlivy

a. ekonomické

- rostoucí požadavky na energii a ceny fosilních paliv
- klesající podíl zaměstnanosti ve výrobních odvětvích
- rostoucí konkurence ve všech sektorech ekonomiky v kontextu globalizace
- vynořování ekonomických „obrů“ v Asii.

b. sociální

- rostoucí pohyb společnosti směrem do městských oblastí vedoucí k vylidňování venkova a k narůstajícímu požadavku městského obyvatelstva na „konzumaci“ přírodních krás
- stárnutí populace, což zvyšuje pracovní náklady a vyžaduje si vývoj nových výrobků a infrastrukturálních služeb
- měnící se systém hodnot ve společnosti.

Globalizace

Vliv ekonomické globalizace na lesy a lesnictví je rozporuplný. Je možné zaznamenat jak nevýhody tak i výhody. Globalizace ve skutečnosti není jen negativním procesem, ale má i různé pozitivní aspekty. Otevření nových nepředvídatelných trhů pro lokálně vznikající produkty lesa a dřeva je příkladem možností, které může globalizovaný trh nabídnout.

Přesto však ekonomická globalizace ovlivňuje lesnictví, což je třeba obecně kriticky sledovat; nejdůležitější z těchto vlivů je rostoucí koncentrace lesnictví. Vlastnictví lesa a kapitálu se akumuluje do rukou malého počtu nadnárodních společností. Národní lesnické politiky nejsou již delší dobu schopné ovlivňovat společnou politiku těchto společností.

Zvláště závažné následky na lesnictví jsou patrné v zemích s vysokou lesnatostí, kde má lesní hospodaření velký význam. Jeden z hlavních dopadů je přesun pilařských provozů, průmyslu celulózy, papírenského a dřevozpracujícího průmyslu z lokalit, kde tyto provozy hrály důležitou roli pro místní rozvoj. Uplatňováním kritérií racionalizace a konkurenční výhody narušují lokální a regionální ekonomické cykly, což především na regionální úrovni vede k přerušení ekonomických vztahů a v mnoha částech k rozpuštění trhu. To, co se obecně popisuje jako řetězec dřeva, se trhá ve prospěch globálních vazeb trhů založených na nabídce a poptávce. To může vrhnout celé regiony, které mají adaptované struktury na lesnictví, do hospodářských problémů. Konkurenceschopnost původních surovin klesá zvláště v rozvinutých zemích, kde jsou pro udržitelné lesní hospodářství vysoké standardy, a to hlavně ve prospěch globálních dodavatelských toků. Tato skutečnost má dalekosáhlé následky pro lesy, životní prostředí, zaměstnanost a další.

Na druhou stranu není možné přehlížet, že mnoho problémů, např. nabídka zboží a služeb, nemůže být vyřešeno bez spolupráce s velkými nadnárodními podniky, hlavně bez toho, aniž by byly využity jejich obrovské finanční a technické zdroje, nemluvě o jejich vlivu na politiky. Proto se tedy volá po určité spolupráci mezi politiky a společnostmi. Klíčovým spojením popisujícím tento vztah je „veřejně-soukromé partnerství“ s ohledem na zájmy obou stran.

Vedle mezinárodní platformy je rovněž důležité, aby národní politika zajistila, aby globalizace neovlivňovala lesy a lesnictví způsobem, který je v rozporu se společenskými zájmy dané země. Např. důležitým cílem státu může být dosažení vysoké kvality života po celém jeho území. Ve venkovských oblastech mohou lesy hrát důležitou ekonomickou roli. Lesnictví nabízí lokálnímu a regionálnímu dřevozpracujícímu průmyslu pracovní místa a dodává suroviny. Ekonomická a sociální stabilita je v těchto oblastech silně ovlivněna, provozují-li nadnárodní lesnické podniky své obchody bez ohledu na místní a regionální poměry.

Co se týče nabídky a poptávky po dřevě a jeho produktech, bude potřeba, aby inovace zpracování dřeva dále pokračovala, aby dřevo bylo nadále konkurenceschopné s ostatními materiály.

Evropské trendy v sociálně ekonomické oblasti

Mezi **obecné trendy v lesnické politice EU** můžeme zařadit:

- vytváření znalostní a informační společnosti
- rozvoj lidských zdrojů
- úsilí o zvýšení konkurenceschopnosti
- decentralizaci
- využití finančních zdrojů z evropských fondů
- vyšší stupeň zpracování a využití dřeva
- víceborovost při spolupráci
- zvýšení významu komunikace – kooperace – koordinace

Posledními trendy v lesnické politice EU jsou:

- implementace Akčního plánu EU pro lesnictví a princip subsidiarity a sdílené odpovědnosti
- Snaha zabránit rostoucímu ovlivňování lesnické politiky společenskými a politickými problémy mimo lesnický sektor
- Zvětšování propojení mezi lesnickou politikou a dalšími politikami
- Změny ve struktuře státní správy lesů (trend k decentralizaci, privatizaci veřejných lesnických služeb)
- Diskuse o roli státu (mají být veřejné lesy podporovány?)
- Rostoucí ekonomická liberalizace – trend směrem k liberalizaci mez. obchodu
- Vytváření globálního trhu pro mnoho lesnických materiálů a produktů, kde se tržní cena určuje podle nejnižších výrobních nákladů
- Vlastníci lesa a jejich výrobní náklady přestávají konkurovat výrobcům mimo EU
- Hodnota environmentálních a sociálních funkcí lesa
- Zavádění tržně orientovaných nástrojů k podpoře TUHL (certifikace)
- Snaha zajistit ekonom. životaschopnost TUHL a konkurenceschopnost lesnictví

- Narůstající důraz na ochranu přírody a podpora biologické diverzity lesních ekosystémů
- Vůdčí role EU při implementaci Kjótského protokolu
- Rámec pro koherentní veřejné politiky s koordinovanými cíli, strategiemi a nástroji je považován stále více za zásadní k překonání výzvy na komplexní využití území (půdy)

Ze strategických materiálů nelze opomenout ani cíl **Lisabonské strategie EU (2000)**, podle kterého by se EU do roku 2010 chtěla stát nejkonkurenceschopnější a znalostní ekonomikou s vyšším počtem lepších pracovních míst a větší sociální soudržností. Znamená to vydat se cestou:

- většího důrazu na výzkum, technologický rozvoj a inovace
- vytvoření Jednotného evropského výzkumného prostoru
- nezbytnosti strategického, široce sektorového myšlení, vývoje širších a dlouhodobých vizí pro stanovení záměru a priorit pro lesnický výzkum v EU v 21. století

Z důvodu protichůdnosti některých dílčích cílů byla v roce 2005 provedena revize Lisabonské strategie s tím, že hlavní důraz byl položen na preferenci růstu a zaměstnanosti, menší důraz pak na ekologii a sociální oblast: Byly formulovány stěžejní směry jako např.

- rozvoj dlouhodobých růstových faktorů
- investování do znalostí a přizpůsobivosti lidského činitele
- zlepšení přenosu poznatků výzkumu do hospodářské praxe
- překonání odtrženosti univerzit a technických vysokých škol od podnikatelské sféry
- zaměření na sofistikovanější výrobu a služby s vyšší přidanou hodnotou, výzkum a vývoj, inovace.

Při tvorbě **Akčního plánu EU pro lesnictví** byla zveřejněna **základní vize**, která zní:

„Lesy pro společnost: dlouhodobé multifunkční lesnictví uspokojující potřeby společnosti.“

Celkovým ekonomickým cílem Akčního plánu EU pro lesnictví je zdokonalit dlouhodobou konkurenceschopnost lesnictví a zvýšit trvale udržitelné užití lesních výrobků, zboží a služeb. To zahrnuje

ekonomické cíle:

- podporu ekonomické životaschopnosti multifunkčního, trvale udržitelného lesního hospodářství (zahrnuje: vývoj metod internalizace hodnoty všech lesních výrobků a služeb, např. oceněním ochranných nebo nehmotných funkcí lesa, výzkum podnětů a mechanismů)
- vývoj nových a inovativních lesnických výrobků, zboží a služeb (zahrnuje mj. konkurenceschopné stavební materiály, chemické prostředky na bázi lesních rostlin, koncepty přírodní turistiky aj.)
- podpora užití lesní biomasy k energetickým účelům (zahrnuje mj. podněty pro rozvoj decentralizované sítě sběru dřevní biomasy, výrobní jednotky na výrobu tepla a elektřiny)
- mobilizaci lesní produkce a optimalizaci alokace suroviny (zahrnuje mj. zvýšenou kooperaci mezi vlastníky lesa, zdokonalené lesnické informační a plánovací systémy, poradenské služby apod.)

sociální cíle (hlavním cílem je přispět ke kvalitě života):

- zdokonalení příspěvku lesů, lesnictví a souvisejícího zboží a služeb k venkovské ekonomice (zahrnuje mj. potenciály ve vztahu k zaměstnanosti, kulturní aspekty lesů apod.)
- přírodní krásy, zdraví, rekreace a kultura pro městskou společnost (zahrnuje dostupnost rekreačních lesů a zlepšenou přístupnost pro městskou a stárnoucí populaci)
- ochranné funkce k zabezpečení infrastruktury (zahrnuje ochranu obydlí, cest, polí apod. před lavinami, záplavami, hlukem apod.)
- zdokonalení informací a komunikace o lesnickém zboží a službách poskytovaných společností (zahrnuje budování kapacit na všech úrovních vzdělávání a školení, využití elektronických médií, semináře pro politiky a rozhodovací sféru atd.).

Evropský lesnický sektor bude v budoucnu klíčovým přispěvovatelem k trvale udržitelné ekonomice. Velký význam klade EU rozvoji regionů a venkovských ekonomik. A právě lesy jako součást venkova představují významný potenciál, tedy prostředek k rozvoji venkova.

Z procesu **Ministerských konferencí na ochranu lesů v Evropě (MCPFE)** nelze nezmínit **rezoluci č. 2** schválenou **ve Vídni 2003**, a týkající se nutnosti zvýšení ekonomické životaschopnosti trvale udržitelného obhospodařování lesů v Evropě. Signatáři rezoluce připomněli, že ekonomická životaschopnost je klíčovým pilířem trvale udržitelného hospodaření v lesích a má zásadní význam pro zachování lesů a jejich víceúčelových funkcí pro společnost, protože přispívá k trvale udržitelnému rozvoji a obživě lidí, zvláště ve venkovských oblastech.

Za dlouhodobé trendy v lesním hospodářství, které nejsou podmíněny konjunkturou nebo kalamitou, lze uvést

1. Produkty s nízkým stupněm přidané hodnoty stále více ztrácejí podíly na trhu v méně vyvinutých zemích,
2. Trend k oběžnému hospodářství posiluje substituční procesy, a tím vytlačuje zejména slabé dřevo,
3. V celé Evropě naroste více dřeva než se ho plánovitě vytěží,
4. Zhruba od počátku 70. let narůstají požadavky společnosti na ekologické a rekreační služby.

Počet ekologicky orientovaných domácností a produktů roste. Stoupající trend ekologické poptávky je nesporný. Tyto trendy je nutno vidět v jejich celistvosti, poněvadž posuzování jednotlivých problémů vyvolává dojem, že pomocí jednotlivých řešení lze dosáhnout citelných zlepšení, čímž se nedosáhne vlastních nutných závěrů a důsledků.

Vedle krizových strategií při slabém odbytu surového dříví je však zapotřebí mít také perspektivu. Dřevo jako jediného nositele výnosů lesního hospodářství již nelze ospravedlnit, jestliže stoupající spotřeba na trzích s dřevěnými polotovary a hotovými výrobky ze dřeva již nepůsobí jako stoupající poptávka po surovinách lesního hospodářství.

Hospodářský obor, který pro rostoucí poptávku nenabízí žádné produkty, respektive tyto služby dává zdarma k dispozici jako funkce lesa nad zákonem předepsaný rámec nebo chce poptávku uspokojit jen do té míry, jak to vyplývá z rámce procesů sdružené výroby, nevzdává se jen své ekonomické budoucnosti. Jsou mu také víc a více odebírána oprávnění k jednání o jejich výrobním potenciálu, poněvadž jiní využijí jejich výrobní možnosti pro pokrytí poptávky lépe.

Ještě více devastující je politika, která svalí náklady na infrastrukturní služby lesa na cenu dřeva, poněvadž tím z ekonomického hlediska nejen podporuje substituční procesy ve vztahu k surovému dřevu, nýbrž také oslabuje konkurenceschopnost následných trhů (polotovary a hotové výrobky ze dřeva) s tím výsledkem, že tyto méně porostou nebo budou dokonce klesat a v důsledku toho bude nutno stále více infrastrukturních nákladů rozdělit na stále méně krychlových metrů dřeva.

Tato spirála se roztáčí se známými důsledky pro situaci z hlediska očekávaných výnosů lesních podniků. Jestliže se celý obor ztrácí, neznamená to nic jiného, než že dotčené podniky ztrácejí význam na trzích, na kterých zdomácněly a nepodařilo se jim vybudovat trhy nové.

Je potěšitelné, že snahy o nové trhy se dřevem (např. energie) nechaly vyklíčit nové naději. Společné snahy u podporu odbytu dřeva je nutno jednoznačně podporovat a dále rozvíjet. Ale i nové trhy se dřevem by pro lesní hospodářství představovaly pouze dílčí řešení. Trvá totiž i nadále problém, že ti, kteří poptávají ekologické a rekreační služby budou dále omezovat ekonomický prostor lesního hospodářství pro vyjednávání, jestliže mohou získat přístup k těmto službám lesa pouze politickou cestou.

Návrh struktury cílů NLP II v sociálně ekonomické oblasti

Pokud dále uvedené sociálně ekonomicky zaměřené cíle, klíčové akce a návrhy opatření z **Národního lesnického programu (NLP II)** na období 2007-2013 posoudíme z hlediska toho, co řeší Evropa a co chceme řešit v podmínkách českého lesnictví, tak můžeme konstatovat, že jsme plně v souladu. Problémy a jejich formulace jsou celoevropsky přibližně stejné, takže v podstatě nejde o nic jiného než se do řešení těchto směrů (cílů) co nejrychleji a systematicky pustit a ukázat svoji (ne)akceschopnost.

Cíl 1: Zlepšení dlouhodobé konkurenceschopnosti – pilíř ekonomický

KA1: Zvýšit ekonomickou životaschopnost a konkurenceschopnost trvale udržitelného obhospodařování lesů

KA2: Podpořit výzkum a technologický rozvoj s cílem zvýšit konkurenceschopnost lesnického sektoru

- 2.3 Založit technologickou platformu pro LH a navazující průmyslová odvětví s cílem podpořit inovace a technologický rozvoj v lesnickém sektoru
- 2.4 Vytvořit ekonomické, případně legislativní podmínky pro intenzivnější spolupráci mezi výzkumem, podniky a třetími stranami při zavádění inovací a vývoj nových produktů, postupů, technologií a efektivních trhů
- 2.5 Pokračovat v rozvoji metodik hodnocení a oceňování netržních funkcí lesů vzhledem k různým pohledům na způsob ocenění a vyhodnocení praktické použitelnosti

KA3: Zlepšit zhodnocování a marketing lesních nedřevních užitků a služeb

- 3.1 Vytvořit podmínky a předpoklady (informační, legislativní, motivační) k rozšíření příjmů vlastníků lesů, např. tržním uplatněním určitých rekreačních a environmentálních služeb a zboží včetně vybudování účinného marketingu s účinnými technologickými, organizačními a produktovými inovacemi.
- 3.2 Zajistit z právního hlediska úhradu služeb vlastníků lesa, kteří hospodaří způsobem prospívajícím kvalitě vody (např. do doby harmonizace vodních užívacích práv v EU odměňovat vlastníky lesa za jejich výkony pro udržení kvality podzemních vod pomocí tzv. „vodního haléře“).

KA4: Propagovat a podporovat využívání lesní biomasy pro výrobu energií

Cíl 3: Zlepšení kvality života – pilíř sociální

KA13: Zvýšit přínos lesů a lesnictví (lesnického zboží, služeb) pro rozvoj venkova

- 1.1 Podporovat zakládání a rozvoj mikropodniků na venkově včetně vytvoření informačního a poradenského systému.
- 1.6 Vypracovat rámcové podmínky pro posílení rekreačního využívání lesa, zejména lesní cestní sítě, a vytvářet příležitosti pro poskytování tohoto druhu služeb.
- 1.7 Podporovat rekreační využívání lesa diferencovaně podle velikosti, druhu vlastnictví a kategorie lesa.

Internalizace externalit

Pod názvem „internalizace externalit“ si můžeme představit klíčovou akci KA3 z NLP II označenou jako „**Zlepšit zhodnocování a marketing lesních nedřevních užitků a služeb**“, kterou bychom mohli pokládat za důležitou pro sociálně ekonomický rozvoj lesního hospodářství.

Internalizaci externalit čili snahu odvětví lesního hospodářství, resp. lesních podniků, o **komerční zhodnocení (tržní realizaci) lesnických výrobků, zboží a služeb** (např. vybraných rekreačních a environmentálních služeb) můžeme pokládat za strategicky nejvýznamnější směr, pokud v tomto okamžiku pomíneme nezastupitelnou úlohu lesa jako producenta dřeva a všechna racionalizační opatření zaměřená na zvýšení konkurenceschopnosti, jež jsou obsahem KA1.

Prodej dřeva je v současné době bezpochyby nosnou ekonomickou základnou lesního hospodářství, ale neexistuje žádný racionální důvod, proč by se měly lesní podniky fixovat na jediný produkt, který nezřídka čelí stagnujícím, respektive klesajícím odbytovým trhům. Jednostranná struktura nabídky lesního hospodářství se spíše projevuje jako stále více nedostatečná k tomu, aby vedla k řešení aktuálních výzev.

Ten, kdo se ale na druhé straně setká s rostoucí potřebou ekologických a rekreačních služeb poskytovaných a/nebo přidělovaných zdarma, ztrácí ekonomická dispoziční práva a práva k jednání.

K tomu, aby ekonomika lesnictví nebyla postavena jenom na produkční funkci dřeva, někde již dnes nedřevní užitky (např. korek) významně přispívají k příjmům vlastníků lesa a k rozvoji místního průmyslu. Inovační podnikatelské iniciativy jako je ochrana zdrojů pitné vody, ekoturistika, přírodní turistika, rekreace, myslivost atd. je již dnes zdrojem příjmů a měl by být iniciován rozvoj nových trhů.

Do budoucna již nebude stačit orientovat se pouze na úspory nákladů, ale bude třeba hledat nové trhy a nové zdroje příjmů. Nové směry bude možné realizovat jen s podporou inovací (vytipováním vhodných inovačních oblastí jako jsou nové produkty a služby a s využitím kvalitních informací a znalostí).

Přírodovědné (kauzální) a účelové (teleologické) chápání pojmu funkce

Jedním z východisek při objasňování slova „funkce“ a „účinek“ může být **teleologická teorie národohospodářská** jako ekonomická teorie, **zdůrazňující účelovost a cílevědomost v hospodářském chování podniků**, bank, domácností apod. Odmítá příčinné souvislosti jevů a nahrazuje je subjektivními vztahy. Zkoumá systémové uspořádání - pořádek v hospodářské aktivitě je základem pro teorii cen, úvěrů, úroků, kurzů, mezd a daní. Vznikla ve 20. letech 20. století. Zakladatelem a hlavním představitelem je Karel Engliš.

Můžeme si k tomu uvést jeden názorný příklad. Mezi lesem a vodním režimem je závislost v tom smyslu, že les zadržuje atmosférické srážky a zpomaluje odtok vody z povodí, les má tedy retenční účinek - nebo, chceme-li, můžeme říci, že má ve smyslu přírodovědného (kauzálního) působení retenční funkci. Tuto funkci má les jak v přírodním lese, nedotknutém rukou člověka, tak také v obhospodařovaném lese, který člověk využívá na dosažení vodohospodářských cílů. Ale když zaměříme hospodaření v lese na využívání retenčního účinku lesa, přisuzujeme lesu retenční poslání a uplatňujeme v lesním hospodářství retenční úlohu lesa, čili takto využívaný les získává retenční funkci. Je evidentní, že zde označujeme slovem „funkce“ jiný pojem, než v prvním případě. Můžeme říci, že les má retenční „poslání“, když lesní hospodářství využívá retenční „účinek“ lesa pro uspokojování lidských potřeb. Kdybychom však nerozlišovali rozdílný význam slova funkce a řekli, že les má retenční „funkci“, když lesní hospodářství využívá retenční funkci pro uspokojování lidských potřeb, znamenalo by to, že les má funkci ve smyslu kauzálního působení jen v tom případě, když má současně také funkci ve smyslu teleologickém, což je evidentně nesprávné.

Rozdíl mezi funkcemi lesa v kauzálním a teleologickém chápání je následující:

V kauzálním nazírání zjišťujeme, že **"A má za následek B"** (les má za následek retenci srážek). V teleologickém vztahu vytyčujeme postulát: **"Je třeba udělat A, aby nastalo B"**. (je třeba v lese hospodařit tak, aby se využil jeho retenční účinek!).

V uvedeném případě kauzální funkce lesa vyjadřuje vztah mezi lesem a vodním režimem, teleologická funkce vyjadřuje vztah mezi lesem a lidskou společností.

Kauzální funkce lesa je předmětem přírodních a technických věd, teleologickou funkci zkoumají ekonomické a společenské vědy. Kauzální funkce se vyskytuje v lese jako takovém, tedy i mimo sféru lesního hospodářství, teleologická funkce se vyskytuje jen tam, kde člověk hospodaří a využívá les záměrně pro uspokojování potřeb společnosti (Weber, 1926).

Funkce jsou schopnost území s lesy poskytovat zboží a služby.

Zboží je fyzikální aktivum vyrobené účelově nebo náhodně v kombinaci s produkcí dřeva, např. kubický metr čisté vody, počet ulovené zvěře apod. Zboží se dá dobře kvantifikovat a transformovat do ekonomické tržní hodnoty.

Služby jsou méně hmotné vlastnosti, po nichž existuje poptávka, např. příležitosti k rekreaci, ochranné funkce, přirozená stanoviště apod.

Funkce lesa při teleologickém chápání jsou užitky lesa v podobě lesních produktů (zboží a služeb), které společnost přímo či nepřímo využívá. K jejich získání člověk cílově hospodaří a využívá les záměrně za účelem uspokojení svých potřeb.

Funkce lesa ⇒ výkony lesního hospodářství ⇒ vyrobené užitky ⇒ **SLUŽBY**

Funkce lesa při kauzálním (přírodovědném, ekosystémovém, naturálním) chápání jsou účinky lesa, jež působí nezávisle na existenci člověka.

Vztah mezi přírodovědným systémem a ekonomickým systémem se prostřednictvím pojmu „funkce“ spíše zastírá než objasňuje.

Používání fyzikálních pojmů pro objasnění ekonomických stavů se blíží k nule.

Ekonomické a politické vztahy mezi lesem a člověkem se určují obchodním rámcem trhu a společností, a ne tím, zda-li lesník pracuje či nepracuje. Můžeme říct, že **vztah mezi lesem, lesním hospodářstvím a společností určují právní vztahy**. Právní vztahy rozhodují o tom, kdo a v jakém rozsahu může les využít k produkci anebo ke spotřebě.

Struktura vztahů mezi lesem a člověkem se nedá rozlišováním mezi „výkony“ a „účinky“ ani vyjasnit ani postavit. Určí se prostřednictvím obchodních vztahů a prostřednictvím chování hospodářských subjektů v rámci těchto práv. Tím je třeba vysvětlit, že sběr hub je v Německu volný, v Nizozemsku může být zakázán a v Itálii je vynikajícím obchodem. Rozdíl je třeba vysvětlit obchodními vztahy a jednáním.

Přechod od nauky o funkcích lesa k nauce o produktech

Jestliže je však nutno rozdělovat stále větší množství nákladově efektivních služeb na stále menší „masu“ nositelů nákladů, respektive jestliže je stále více omezován prostor lesních podniků pro jednání požadavky ekologických a rekreačních služeb, přinesou úspěchy při snižování nákladů v nejlepším případě úsporu času, ale žádnou perspektivu.

Pro realizaci budoucích záměrů lze proto doporučit **přechod od nauky o funkcích lesa k nauce o produktech lesa**. Obchodní vztahy lesní podniky nedostatečně využívají, protože uvažují převážně v kategoriích „nauky o funkcích“, namísto ekonomických a právních. kategorií.

Lesní podniky se stanou úspěšnými teprve tehdy, když zcela využijí své obchodní vztahy a svoje produkty postaví tak, že se stanou u spotřebitelů žádanými. Zpravidla se pro to bude muset tvrdě pracovat. Úspěch se však dostaví jenom s obchodními vztahy a atraktivními produkty. Krůpěje potu lesníků ale ještě nejsou žádnou kategorií úspěchu.

Infrastrukturní služby lesa jsou lesním hospodářstvím stále ještě posuzovány v pasivním smyslu jako funkce. Příspěvek se zabývá nutností a možnostmi aktivního využití produktových šancí. Vedle kalkulace nákladů je nutno v daleko širší míře uspořádat funkce jako produkty, aby byl užitek pro poptávající výraznější a aby se otevřely cenové šance.

Služby lesa nemají cenu, dokud jsou definovány pouze jako funkce a nikoli jako produkty. Funkce v tomto pojetí nejsou tedy produkty!

Mezi poskytnutím služby a její nabídkou jako produktu stojí vlastní výrobní proces, který službě získá všechny ty dodatečné atributy, které ji pro uživatele dělají použitelnou, a tím vytvářejí užitek.

Tento deficit je nutno shrnout pod heslem "mezera v produktech". Četné služby lesa jsou sice převážně produkovány, respektive zachovány, ale dokud nebudou převedeny na produktové myšlenky, mohou být financovány pouze formou odškodnění nebo státní podpory.

Politický tlak, který na lesní hospodářství spočívá, je nutno přičíst tomu, že spojení mezi vypracováním služby a poptavatelí téměř neexistuje. Vír poptávky je u infrastrukturních služeb mnohem větší než u produkce dřeva, ale z nedostatku nabídky se projevuje pouze politicky a nikoli ekonomicky.

Lesnictví se musí zabývat mnohem účinněji než dosud problémy společnosti tím, že bude připravovat nabídky služeb pro společenské požadavky. Potřebujeme dlouholetou diskusi a možná ještě i spory o tom, co je ve své podstatě "přírodní lesnictví"? Nebo potřebujeme mnohem více koncepce lesnictví, které vypracovávají nabídky služeb pro stávající poptávku (vodní hospodářství, biotopy, rekreace, ochrana druhů, kompenzace CO₂) a nabízejí stávající poptávce jejich získání?

Lesní hospodářství potřebuje obojí ve formě dvojí strategie: lesnické "základní požadavky" pro vlastní jednání a lesnické "produktové koncepce" pro různorodou společenskou potřebu.

Hospodářský rámec, ve kterém se lesní podniky pohybují, se v podstatě vyznačuje dvěma prvky. Tyto prvky jsou suverenita konzumentů (legitimace tržního hospodářství) a hospodárnost, to znamená umět využít to, co jim nechává otevřeno podmínka hospodárnosti. Hospodářský rámec ponechává zcela otevřeno, jaké produkty se budou vyrábět. "Suverenita konzumentů" pro přání, která jsou velmi oblíbená, ale nejsou placena, existuje stejně málo jako "suverenita producentů", jako právo vyrábět pouze jeden jediný produkt, poněvadž jsme tomu již po desetiletí přivykli.

Dnes nevíme, jaké výsledky budou tyto procesy produkovat v budoucnu. Služby, které za dnešních podmínek nemají žádnou "užitnou funkci", mohou být již zítra velmi žádané a obráceně. Regionální (mezinárodní) rozdíly v užívání jsou stejně tak myslitelné, jako mnohem mnohotvárnější diferenciaci služeb lesa. Proto je právě pro lesní hospodářství jako komplexní evoluční systém tak významné zvýšit schopnost vyvíjet se, než se - ve většinou oboustranně ideologicky zbarvených debatách o "prioritě funkcí" - fixovat na stavy, které nemají ani všeobecnou platnost, ani stálost, nýbrž jsou pouze na obtíž.

Další vývoj nauky o funkcích lesa

Jestliže vycházíme z vývojových trendů uvedených v úvodu, spočívá problém lesního hospodářství nejen v situaci z hlediska očekávaných výnosů, nýbrž také ve ztrátě práv k jednání, poněvadž úpravy ekologických a rekreačních služeb, tato práva stále více omezují, respektive jiné sektory tyto úkoly přebírají a tím nutí lesní podniky nebo lesní správy, aby zúžily hranice, které si samy vytyčily. Nauka o funkcích lesa již nemá ekonomický základ.

Krizový management a kompenzace škod jsou nutné, ale není to žádná perspektiva budoucnosti. Pro celkový úspěch je vedle úspěšného využití dřeva také rozhodující koncepce pro pokrytí ros-

toucí potřeby ekologických a rekreačních služeb. Pro další vývoj nauky o funkcích lesa na nauku o produktech lesa jsou důležité především dvě věci:

1. Služby lesa je nutno uspořádat aktivně, a tím se zároveň nesmířit s problémem nevyloučitelnosti a malé rivality, nýbrž ho ovlivňovat.
2. Vytvořit institucionální rámcové podmínky pro realizaci na trhu. Teprve existující instituce a smluvní řešení umožní přístup k trhu.

Problémem snad není ani vlastnictví státního lesa, nýbrž stanovení jeho cíle. Dokud například bezplatně rozdává rekreační služby ve špatně chápané společenské odpovědnosti, rozdává současně tržní šance soukromých vlastníků lesa. Soukromý vlastník lesa, který od lesa vyžaduje nejen služby, nýbrž za to také požaduje protisloužby (což my považujeme při mnohem "bezcenějších" službách za samozřejmé), není považován za úspěšného podnikatele, nýbrž je znovu středem veřejné kritiky, poněvadž společnost nediferencuje své nároky podle skupin vlastníků lesa. Podle ekonomie životního prostředí podporuje takovéto jednání nadměrné užívání (bezplatná spotřeba) a nedostatečné zásobování (žádné výrobní motivace).

Je nutno se zabývat rozhodovacími procesy konečných uživatelů, aby je bylo rovněž možno realizovat. Ekonomický úspěch je závislý na nabízení služeb orientovaných na spotřebitele. Přitom je také nutno brát zřetel na právní problémy. Tyto spočívají na jedné straně v tom, že stávající zákony omezují právo na smluvní jednání, na druhé straně v chybějící struktuře trhu. Teoretická hospodářská literatura o neschopnosti ekologických výkonů konkurovat přehlíží, že trhy nefungují jako automaty samy od sebe, nýbrž že vyžadují komplexní systém pravidel a institucí. Tak, jako existuje "zbožíznalectví dřeva" pro výrobky ze dřeva, je zapotřebí také "zbožíznalectví pro ekologické a rekreační služby". Zde může věda pomoci praxi při rozvoji jeho potenciálu. Tento úkol tržního hospodářství je však poněkud obtížnější, než "prodávat zem".

Uvedení rekreačních produktů lesa na trh a právo vstupu do lesa

Potřeba obyvatelstva na rekreaci v přírodě je velká a přání těch, kteří rekreaci vyhledávají, jsou stále náročnější. Vlastníkům lesa se nabízí rozvoj zvláštních "rekreačních produktů", které by uspokojovaly a usměrňovaly tyto potřeby a kterými by kromě toho mohli vyprodukovat dodatečný příjem. Toto lze provést tak, že vlastníci lesa uzavřou soukromoprávní smlouvy o užívání s jednotlivými osobami, určitými zájmovými sdruženími nebo s prostředníky. Na druhé straně však vyvstává otázka, které právní požadavky je nutno respektovat při uvádění takovýchto rekreačních produktů na trh.

Právem vstupu do lesa se především stává přípustný pohyb chodců v lese. Tento zahrnuje například procházení, běhání, turistiku a odpočinek, stejně jako pobyt v lese, pokud je obvyklým způsobem spojen s rekreačním účelem. Přinášení věcí a vykonávání rekreačních činností v lese však nemohou být neomezeně zařazovány pod pojem vstupu. Umísťování stolů a židlí, upevňování slunečniců, stanování a zřizování ohnišť nejsou běžné činnosti v rámci vstupu do lesa. Také zanechávání věcí v lese nespadá pod pojem vstupu do lesa.

Bezúplatnost různých forem užívání lesa je nutno ospravedlnit s tím, že tyto budou povoleny pouze za účelem rekreace a normálně na lese nezpůsobí žádné zvláštní škody.

S ohledem na formy užívání lesa, které vlastník lesa nemusí tolerovat, je nutno otázku vybírání finanční úhrady posoudit jinak. Za dodatečně povolené formy užívání lesa a za poskytnutí zvláštních rekreačních zařízení je vlastník lesa v zásadě oprávněn vybírat finanční úhradu. To vyplývá z toho, že není ze zákona povinen tyto formy užívání tolerovat. Zde se tedy nabízejí možnosti k rozvíjení "rekreačních produktů".

V každém případě se pak naskýtá otázka, v jaké formě má být finanční úhrada za soukromoprávně povolené činnosti vybírána. Pokud je přitom omezen obecný a volný vstup do lesa za účelem rekreace tím, že například bude uzavřeno zvláštní zařízení a bude zřízeno platební místo, je nutno zkoumat právní požadavky v této souvislosti.

Zájmy spíše orientované na využití volného času stojí v určitém konfliktu s cílem ochrany lesa, poněvadž se podporuje představa lesa jako parku pro volný čas a přitom se opomíjejí ekologické problémy, které jsou tímto vyvolány. Proto takovýmto zařízením pro volný čas zpravidla nelze přiznat žádnou ochranu ani tehdy, když pro ně není mimo les dostatek prostoru, jak je to například u lyžařských běžeckých tratí. Je ale nutno poukázat na to, že dobrovolné dohody o finanční úhradě např. za užívání lyžařských běžeckých tratí nepředstavují žádnou uzavírku a měly by být tedy právně nezávadné.

Třebaže právo na vstup do lesa není zásadně proti uvádění rekreačních produktů na trh, mohou v praxi vzniknout určité problémy nebo nedostatky týkající se rozsahu dispozičních práv vlastníka lesa na straně jedné a užívacích práv návštěvníků lesa na straně druhé. Aby se usnadnilo uvádění rekreačních produktů na trh, bylo by výhodné, kdyby zákonodárce jasněji formuloval práva vlastníků lesa. Mohl by k tomu výslovně předpokládat, že je vždy nutný souhlas vlastníka lesa, jestliže užívání lesa překračuje účel rekreace. Kromě toho je třeba jasně formulovat, že vlastník lesa smí za užívání tohoto druhu také vybírat finanční úhradu.

Úloha lesních produktů a služeb

Rozvoj a obchodování lesních produktů a služeb přesahující rámec produktů dřeva je integrální součástí evropského chápání udržitelného obhospodařování lesů. Přesto však realizace politických dohod často stagnuje a jen málokdy pronikne do operativní podnikové úrovně. K tomu všemu ještě vzniká otázka, kteřé produkty lesa odpovídají sociální povinnosti ve smyslu funkcí lesa a které by navíc byly obchodovatelné, ale z různých druhů obchodovatelné nejsou nebo být nemohou.

Mají-li se ostatní lesní produkty a služby stát součástí zájmu dalších možných ekonomických pilířů lesního hospodářství, je třeba od jejich identifikace k zavedení urazit ještě značný kus cesty. Jako v mnoha jiných oblastech udávají závěry Ministerské konference o ochraně lesů v Evropě v oblasti udržitelnosti jen rámcové podmínky. V současnosti se zkoumá podpora inovace v oblasti obhospodařování lesů a její demonstrování a rozšiřování informací o ní pomocí možných způsobů. Přitom bylo zjištěno, že by změna struktury vlastníků lesů mohla podmiňovat vyšší přijatelnost změn formy obhospodařování lesů.

Je třeba ještě vyjasnit, zda postulát multifunkčnosti, který je podřízen souběžnému a udržitelnému plnění všech funkcí lesa, ovlivňuje spektrum výroby. Doposud ještě není jasné, jaký vliv by měla změna systému produkce-služby a jak by mělo vypadat rozdělení interních (provozních) a externích (společenských) nákladů na služby poskytované lesy.

Princip zajištění práce, příjmu a kvality života je ústřední motivací udržitelného obhospodařování lesů. Klesající čerpání hodnot, zvýšené riziko způsobené klimatickými událostmi, a rostoucí tlak na trhu dřeva jsou důležité faktory při plnění úkolů hospodaření v lese. Zajištění lesního hospodaření rozrůzněním nabídky produktů a silné komerční využití dosud neobchodovatelných výrobků je významným předpokladem pro trvalé udržení funkcí lesa a pilíře venkovského rozvoje, který vytváří pomocí nových systémů produkt-služba zaměstnání a udržuje obhospodařování kulturní krajiny.

Lesy a ekonomika regionů

V regionech je uložen ohromný budoucí potenciál v podobě zhodnocení dřeva, při vytváření dodatečných zdrojů příjmu za tržní realizaci lesnických služeb (ekologických a rekreačních funkcí lesa, aj.), při tvorbě pracovních příležitostí, energetickém využití dřeva apod.

Jde především o to, aby vlastníci lesa začali využívat stávajících vlastnických práv k jednání. Někdo možná namítne, že u nás to podobně jako v zahraničí nepůjde (dobrovolné smlouvy, akceptování finanční úhrady za poskytnuté dodatečné služby ze strany veřejnosti apod.), ale i tam problémy s uváděním nových rekreačních a environmentálních produktů na trh s sebou neslo řadu problémů. Houževnatostí a vytrvalostí se stanovených cílů přece jenom ve většině případů dosáhlo.

Pro dosažení úspěchu musí lesníci prokázat svoji profesionalitu a kompetentnost i mimo les, což znamená více komunikovat a kooperovat a zlepšit obraz lesního hospodářství na veřejnosti.

Důležitá je především chuť začít, začít něco postupně měnit. V konečném výsledku tak lze dosáhnout i větší diverzifikace příjmů lesních podniků. Je zcela zřejmé, že bez kapek potu našich lesníků a dalších zainteresovaných osob se to nepodaří. Pouze prosperující lesní podniky mohou zajistit i prosperující lesní hospodářství a přispět tak k venkovské ekonomice, a tedy k rozvoji regionů (venkova), kde hospodaří.

Jen aktivní přístup všech lesnických aktérů na venkově může přinést pro venkovskou ekonomiku profit!

Inovace

Podpora inovace se dnes stala nosným pilířem hospodářské politiky. Inovace je v politice a vědě považována za hnací motor hospodářského rozvoje, měla by zajistit konkurenceschopnost a pracovní místa a považuje se za prostředek pro dosažení udržitelného rozvoje. Také podpora rozvoje venkova sází více na podporu inovace jako na nosný pilíř lisabonské strategie Evropské unie.

Strukturální změny v sektoru a vývoj cen dřeva si vyžádaly typickou racionalizaci a představují ztrátu pracovních míst. Současně však otevírají nová společenská očekávání pro venkovské oblasti nové šance, v jejichž rámci bude možné nabízet nové produkty a služby.

Slibnou inovační oblastí je oblast

- a. dřeva,
- b. energie,
- c. služeb životního prostředí,
- d. rekreačních služeb.

Tato situace se odráží ve starých a nových členských zemích EU odlišným způsobem, protože země východní a jižní Evropy musí projít hlubším hospodářským a politickým procesem restrukturalizace.

Drobní vlastníci lesů (do 100 ha) nabízejí málokdy něco více než je kulatina, průmyslové dříví a palivové dříví, a kdo ví, zda vůbec s produkty lesa obchodují. Větší podniky naproti tomu nabízejí typicky širokou paletu produktů dřeva a ostatních lesních produktů a služeb. Pro ostatní lesní produkty jsou charakteristické tradiční produkty jako je štěrk a také tradiční služby jako právo výkonu myslivosti a pronájem. Kromě této známé nabídky se objevují i nové produkty jako např. štěpka nebo služby v oblasti bioenergie, ochrany přírody a turistické nabídky.

V oblasti **ostatních lesních produktů** dominují zavedené produkty jako je štěrk, zvěřina, lesní plody a houby. Uvažuje se sice o novém zboží, jako je voda, chemické látky obsažené ve dřevě nebo jehličí nebo byliny, ale praktické příklady nelze téměř najít. Novým významným produktem, který není užitkovým dřívím, představuje lesní štěpka pro energetické účely. Štěpka se prodává v mnoha případech jako taková, přesto však mnohdy lesní podniky v zahraničí provozují zařízení na výrobu bioenergie samy a obchodují s elektrickým proudem a teplem jako přeměněným produktem nebo službou.

V oblasti využívání **bioenergie** byl např. v Rakousku podrobně zkoumán proces vývoje. Rakousko je v oblasti využívání obnovitelné energie na špičce, což je způsobeno mimo jiné i energetickým zhodnocením lesní biomasy. Od poloviny 80. let vznikaly ve venkovských oblastech četné dálkové výtopny, kde se topilo lesní štěpkou. Zvláštností Rakouska je, že provozovatelé jsou ze dvou třetin zemědělská družstva. V současné době vznikají velká zařízení, která produkují proud a teplo a často mají lesnické spolupovozovatele. Přírůstek kapacit je tak velký, že v rámci lesnického a dřevařského sektoru vznikla žhavá diskuze o zásobování surovinou a možnostech mobi-

lizace dřeva. S novou poptávkou se rozvíjí i podniky, takže Rakousko zaujímá v oblasti drobných a středních výtopen využívající biomasu vedoucí pozici na trhu. Obce získaly obrovský význam jako odběratelé, jako schvalující úřady a částečně také z důvodu finanční podpory.

Rozvoj **služeb v oblasti životního prostředí** probíhá většinou ve spolupráci mezi vlastníky lesa a aktéry ochrany přírody, lesnické instituce se téměř nezapojují. Celkově lesní hospodářství aktivně téměř nevystupuje jako tržně orientovaný poskytovatel služeb ochrany přírody. Iniciativa vychází především ze státních nebo soukromých institucí. Služby ochrany přírody se však soukromým zájemcům poskytují jen ojediněle

Rekreační služby jsou často vlastníky pozemků na venkově nabízeny v souvislosti s „dovolenou na statku“, což je důležitou turistickou nabídkou v oblastech Německa, Itálie, Rakouska, Švýcarska a Slovinska. Lesní majetek a zdroje lesů k této nabídce přispívají však jen málo, ačkoliv do úvahy přichází celá řada rekreačních služeb souvisejících s lesy:

Lesničtí aktéři se spíše zaměřují na institucionální úroveň, na snížení nákladů a technologický rozvoj, ale méně již na inovace produktů a služeb, což je v souladu s typickou vlastností inovačních systémů v tradičních sektorech.

Nové produkty a služby lesního hospodářství vznikají často v mezisektorových sítích a nejsou podporovány ani určitými sektorovými ani určitými regionálními inovačními systémy. Lze říci, že vznikají „mezi“ sektory. Spolupráce přesahující hranice odvětví a úrovně správy je důležitým faktorem úspěchu pro inovaci v daném odvětví.

Závěr

Les má v Evropě budoucnost a je i globální perspektivou lidstva. Lesnicko-dřevařský sektor se může stát modelovým odvětvím založeným na využití obnovitelného zdroje energie s vysokou úrovní know-how. Jeho pozice je do budoucna velmi nadějná.

Lesní hospodářství má značný vývojový potenciál, a proto zde objektivně existují šance lesního hospodářství na dodatečné příjmy z nových lesnických produktů a služeb

Zlepšit výnosovou situaci lesních podniků může napomoci internalizace vybraných funkcí lesa (převedení funkcí lesa na komerční lesnické služby), neboť bez ziskového lesního hospodářství nebude možné zajistit ani trvale udržitelné obhospodařování lesů.

Usilovat o tržní realizaci rekreačních a environmentálních služeb se musí také proto, že úspora nákladů do budoucna již nebude stačit a prosperitu lesního hospodářství nebude pravděpodobně možné založit jenom na prodeji surového dřeva.

S uváděním nových lesnických výrobků a služeb na trh bude spojena řada problémů, z nichž jedním z nejvýznamnějších budou **právní problémy, tj. stanovení přesných pravidel a vybudování příslušných institucí** na podporu rozvoje těchto aktivit. Bude to znamenat např. provést změnu v lesním zákoně v definování produkčních a mimoprodukčních funkcí či zpřesnění vlastnických práv (redefinování vlastnických práv) k jednoznačnému právnímu ustanovení, ze kterého budou vyplývat nezpochybnitelné nároky vlastníků lesa na možnost získávat dodatečné příjmy z tržní realizace přesně definovaných rekreačních a ekologických služeb.

Pro lesní hospodářství to znamená: Organizovat trhy, vybudovat postupy a instituce a vyvinout produkty. Jestliže má něco v lesním hospodářství přednost, pak je to trvalá kreativita.

Každá kompenzace pro dosavadní nákladová střediska ekologických a rekreačních výkonů zbavuje zátěže službu produkce dřeva. Čím více se povede učinit z ekologických a rekreačních služeb také nositele obratu, o to lepší zase budou vyhlídky pro tuzemské dřevo v mezinárodní konkurenci.

Politika lesnictví a dřevařství potřebuje v současné době nejen jednotlivé náznaky řešení (racionalizace), nýbrž zásadní **novou orientaci lesnické politiky** ve vytýčení cíle a ve své metodice. Lesnická politika by neměla dále setrvávat v pasivním uvažování o funkcích či setrvávat pouze u zrychlené racionalizační tendence. Nejedná se jen o výnosy, nýbrž také a kompetenci v oblasti ekologických a rekreačních služeb. Jedná se též o problematiku současných struktur myšlení.

Inovační tržní procesy nelze měřit "hodnotícími kritérii vztahujícími se ke koncovému stavu". Politika musí při volbě svých opatření od počátku počítat s vývojovou otevřeností ekonomických procesů, a proto musí upustit od toho, aby politické intervence orientovala na fixované koncové stavy. Úkolem politiky by měla být snaha zvýhodnit vývojový potenciál nejrůznějšími zajišťujícími, motivujícími, mobilizujícími, doprovodnými nebo podpůrnými opatřeními. Nestací jen trochu pootevřít kohoutek se subvencemi a pak zase trochu přitáhnout ovládací šroub a myslet si, že již nastane stav, o který usilujeme.

Lesnická politika má také aspekty rozdělování. Neboť rozdělování nevyplývá pouze z transfe-rových služeb jako daně a subvence, nýbrž také z právního systému, který zvýhodňuje nebo znevýhodňuje práva jednání hospodářských subjektů. Tento právní systém je částí celkového společenského evolučního procesu.

K posílení inovačních aktivit v lesnictví je třeba **komplexních inovačních politik**, které by specificky podporovaly nové a riskantní myšlenky. Měly by být poskytovány lepší informace o nově vznikajících oblastech trhu a souvisejících obchodních možnostech a mělo by se pečovat o interakce s těmito sektory, ve kterých se očekává vznik nových zákazníků pro nové produkty a služby lesů. Neměly by chybět ani finanční podněty (rizikový kapitál, podpora inovačních projektů s odpovídajícími poradenskými službami aj.).

Kontakt

Ing. Jiří Matějček, CSc.

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Strnady 136, 156 04 Praha 5 – Zbraslav n. Vltavou